

Yrittäjyyskasvatus ammatti- kasvatuksen kentässä –murroksien kautta integroitumiseen

Paula Kyrö

Yrittäjyyskasvatuksen professori, KT, KTT

Tampereen yliopisto/Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus

paula.kyro@uta.fi

Sekä yrittäjyyden- että ammattikasvatuksen yliopistollinen opetus ja niihin erikoistunut tutkimus on nuorta. Molempien osalta näiden kehittyminen ajoittuu 1900-luvun viimeisille vuosikymmenille (Kyrö 2001, Ruohotie 2000). Aiemmin niillä oli marginaalinen asema yliopistollisessa opetuksessa ja tutkimuksessa, yrittäjyyskasvatuksella yrittäjyyden tutkimuksessa ja ammattikasvatuksella lähinnä aikuiskasvatuksen tutkimusperinteessä. Tässä artikkelissa arvioidaan niiden kehitystä ja nykytilaa historiallisen murrosnäkömyksen pohjalta professionaalistumiskehyksessä. Tämä mahdollistaa niiden suhteiden pohtimisen ja toisaalta yrittäjyyskasvatuksen asemoimisen ammattikasvatuksen kentässä. Tutkimuksen tuloksena nousee esiin integroitunut näkökulma ammattikasvatuksen tutkimukseen.

Ammatti- ja yrittäjyyskasvatus uusia tulokkaita yliopisto-opetuksessa

Sekä ammatti- että yrittäjyyskasvatuksen yliopisto-opetus ja tieteellinen tutkimus on nuorta. Ruohotien (2000, 283) mukaan yliopistollisen ammattikasvatuksen opetusta ja tutkimusta alettiin vaatia entistä äänekkäämmin 1970-luvulla ja ensimmäiset väitöskirjat alkoivat ilmestyä 1990-luvulla.

Yrittäjyyden yliopisto-opetuksen tarjonta on myös kehittynyt viimeisen kahden- kolmenkymmenen vuoden aikana. Nykyään se on vakiinnuttanut asemansa yliopistojen opetustarjonnassa läntisissä teollistuneissa maissa (Fayolle 2000, Mendiez & Gasse 1999, Vesper & Gartner 1999, Römer-Paakkannen 1999). Tämä on osin seurausta pienyritysten voimakkaasta kasvusta ja työllistävästä vaikutuksesta. Suomessakin lähes 99 prosenttia yrityskannasta on pieniä ja niiden merkitys työllisyyteen ja etenkin uusien työpaikkojen synnyttämiseen on merkittävä (Suomen tilastollinen vuosikirja 2003). Yrittäjyyden korkeakouluopetus on tuonut 1990-luvulla yrittäjyyden keskusteluun myös yrittäjyyskasvatuksen käsitteen. Sen tutkiminen on pääasiallisesti tapahtunut yrittäjyystutkimuksen kentällä. Vasta 1990-luvun loppupuolella on virinnyt tutkimusta, jossa kasvatustieteellinen näkökulma integroituu yrittäjyystutkimukseen. Vuosituhannen vaihteessa Suomessa on lyhyellä aikavälillä ilmestynyt kohtuullinen määrä tällaisia jatko-opinnäytetöitä (esim. Kyrö 1997, Leskinen 1999, Nevanperä 2003, Joutsen-Onnela

2003, Paajanen 2001, Pihkala 1998, Remes 2003, Soininen, 2000).

Ammatti- ja yrittäjyyskasvatuksen yliopistollisen taipaleen taustalla on yrityskannan rakenteellista muutosta suurempi monimutkaistuvien toimintamallien, kysynnän rakenteellisten muutosten ja epävarmuuden aika, joka liittyy myös yhteiskunnan uudistumiseen. Uudistumisen luonnetta ja kehitystä voi historiallisista lähtökohdista kuvata kulttuurisen murrosnäkömyksen avulla, jolloin myös ammatti- ja yrittäjyyskasvatus integroituvat toisiinsa.

Murrosnäkemys historian tulkinnassa

Evoluutioteorian kentässä murrosajattelu edustaa näkemystä, jossa yhteiskunnallinen ja taloudellinen kehitys uudistuu murroksien kautta (Henrekson & Jakobsson 2001, Kyrö 2002, Schumpeter 1996). Alan Gibb (1993) on kuvannut sitä globaaleina paineina, jotka aiheuttavat valtion, organisaatioiden ja yksilöiden uudelleen asemoitumista suhteessa itseensä, muihin toimijoihin ja ympäröivään todellisuuteen. Ruohotien (1996, 420-425) analyysi yhteiskunnallisista, organisaatiotason ja yksilöä koskevista olosuhteista, jotka edellyttävät ammatillisten kompetenssien ja taitojen uudistamista seurailee Gibbin ajatuksia.

Murrosta leimaa siirtyminen ennustettavuudesta epävarmuuteen ja kompleksisuuteen. Sitä luonnehtii moninaisuus ja ristiriitaisuus vanhan ja uuden välillä. Tähän sosiaalisen todellisuuden uudelleen rakenteistumiseen liittyvät kysynnän ja tarjonnan mallien muutokset, työnteon muodot ja niiden

uudelleen organisoituminen sekä tekniikan ja tieteen kehitys. Muutokset liittyvät myös laajempaan yhteiskunnalliseen arvojen, poliittisen ja lainsäädännöllisen ilmapiirin uudistumiseen.

Heikkinen (2000a, 10) kytkee ammattikasvatuksen muutokset ”rajakohtiin”, joita ensisijaisesti eivät määritä lait ja asetukset, vaan ”ammattikasvatuksen uusien muunnosten” astuminen näyttämölle. Nämä muunnokset hän edelleen kytkee ammatilliseen elämänmuotoon ja sen muutoksiin. Heikkisen näkemys rajapinnoista ja niihin liittyvistä muunnoksista heijastavat murrosajattelua, vaikka niiden kuvaus ehkä nojaa pikemminkin evolutionääriseen historiantulkintaan (Heikkinen 2000a ja b, Heikkinen ja Kuusisto 2000). Heikkisen kuvatessa johdonmukaisesti ja monikerroksisesti ammattikasvatuksen kehittymistä yhteiskunnan ja työn luonteen muuttumisen sisäisestä dynamiikasta käsin yrittäjyyden murrokset puolestaan yhdistävät hänen lyhytsyklisemmän kuvausrakenteensa murrostulkintaan.

Sosiaalihistoriallisen tutkimuksen kenttään kuuluvan murrosnäkemysten pohjalta tämän artikkelin tavoitteena on toisaalta paikantaa ammattikasvatuksen keskeiset muutokset ja niiden suhde yrittäjyystutkimukseen, toisaalta arvioida murrosnäkemysten soveltuvuutta ammattikasvatuksen kehittymisen kuvaamiseen.

Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Sosiaalihistoria on poikkitieteellisesti orientoitunutta historiantutkimusta, jonka kohteena on yhteiskunta. Haapalan (1989) mukaan so-

siaalihistorian nykyvaihetta luonnehtii laajentunut näkemys, jossa valtion tilalle on tullut kulttuuri, joka korostaa toimintaa, vuorovaikutusta ja vertailua. Sosiaalihistoria pyrkii vastaamaan aikalaisia askarruttaviin kysymyksiin. ”Samalla, kun historiantutkimus työnä ja esityksenä on menneisyyden rekonstruktio, se on perimmiltään oman ajan konstruktioita, historian käsityksen luomista” (Haapala 1989, 10). Tämä tyyppistä sosiaalihistoriallista tutkimusta luonnehtii, kokonaisvaltaisuus, rakenneanalyysi, teoreettisuus ja yleistykset sekä poikkitieteellisyys. Historian tapahtumat jäsenyivät samaan aikaan kronologisesti ja teoreettisesti (emt.). Tällä menetelmällä murrosnäkemys on alun perin konstruoitu ja myös tässä tutkimuksessa sitä sovelletaan liittämällä se ammattikasvatuksen kehitykseen.

Aineisto muodostuu aikaisemmista yrittäjyyden ja professionaalistumisen kenttään liittyvistä tutkimuksista ja toisaalta ammattikasvatuksen historian kuvauksista. Taulukkoon yksi on koottu käytetyt aineistot ja niiden rooli tutkimuksessa. Taulukossa kaksi aineistot on kohdennettu yrittäjyyden kansainväliseen ja kansallisiin, sekä ammattikasvatuksen kehitysvaiheisiin. Aineistoja tulkittaessa on huomioitava, ettei niiden lainaus tee oikeutta tutkimuksissa viitattujen lukuisien muiden tutkijoiden tutkimukselle. Niihin ulottuakseen on tutustuttava aineistojen käsikirjoitukseen.

Tutkimuksen analyysivaiheessa koetaan kehitysvaiheet teoreettis-kronologisesti, kuten valittu sosiaalihistorian tutkimusihanne edellyttää. Tarvittaessa viitataan aineistoluetteloa yksityiskohteisemmin eri tutkijoiden näkemyksiin. Tulokset raportoidaan lyhyesti aikakau-

sittain yrittäjyyden, yrittäjyyden suomalaisen kehityksen ja ammattikasvatuksen vuoropuheluna.

Taulukko 1. Tutkimuksen aineistot.

TUTKIMUS	TEKIJÄ	ROOLI TUTKIMUKSESSA
Yrittäjyys ja murrosnäkemys		
Yrittäjyyden muodot ja tehtävät ajan murroksessa	Kyrö, 1997	Murrosnäkemysten konstruointi
The Transitional Development of Entrepreneurship in Finland.	Kyrö, 2002	Yrittäjyyden murrokset Suomessa (sosiaalihistoriallinen tutkimus) ¹
Yrittäjyys, talous ja kestävä kehitys	Kyrö, 1999b	Murroksien soveltaminen ja laajentaminen ekologisen taloustieteen kentässä (sosiaalihistoriallinen tutkimus)
Education and entrepreneurship searching for each other in the postmodern transition.	Kyrö, 1999a	Kasvatuksen ja yrittäjyyden yhteyden tarkastelua
Entrepreneurship Research in Europe: Perspectives and Outcomes	Fayolle, Kyrö ja Uljin (toim.), 2004	15 kansainvälistä artikkelia yrittäjyystutkimuksen kehityksestä ja nykytilasta
Aikuiskasvatus-lehti – teemanumero "Yrittäjyys, yrittäminen ja koulutus"	2001	Yrittäjyyskasvatuksen nykyvaihe
Ammatti ja professio		
The Management Consulting Industry Described by Using the Concept of Profession.	Kyrö, 1995	Profession kehityksen dynamiikka
Liikkeenjohdon konsultoinnin identiteetti: liiketoimintaketjun, ammatin ja kvalifikaatiovaatimusten jäsentämänä	Kyrö, 1992	Ammatillisen kehittymisen luonne
Ammattikasvatus		
Suomalaisen ammattikasvatuksen historia	2000	30 artikkelin kokoomateos ammattikasvatuksen historian vaiheista ja selityksistä
Professional growth and development	Ruohotie, 1996	Ammattikasvatuksen luonteen määrittelyä
Professional growth and development – Direction, delivery and dilemmas	Ruohotie ja Grimmet (toim), 1996	Ammattikasvatuksen kehityksen ja luonteen määrittelyä

¹ Sosiaalihistoriallinen tutkimus, joka historiallisten kuvausten lisäksi perustui käytettävissä oleviin aikasarjoihin, jotka kuvasivat kasvua, työllisyyttä ja itsensä työllistäjiä sekä Suomen talouden rakenteellista kehitystä samoin kuin yrityksistä saatavilla olevia uudempia tilastoja sekä ainoita historiallisia tilastoja vuosilta 1909, 1913, 1953 ja 1964 paikansi yrittäjyyden murrokset Suomessa.

Yrittäjyyden ja ammattikasvatuksen kehittyminen murroksissa

Murroksien ajoittuminen

Yrittäjyyden sosiaalishistoriallinen tutkimus paikansi läntisissä teollistuneissa maissa kaksi murrosta (Kyrö 1997). Ensimmäinen, modernin murros, ajoittuu valistuksen ajasta, 1700-luvun lopusta 1900-luvun vaihteeseen. Näissä aikarajoissa se vaihteli maittain seurailleen teollistumisen käynnistymistä. Suomessa ensimmäinen murros käynnistyi 1860-luvun nälkävuosista, jotka opettivat, kuinka haavoittuva viljanviljelyyn perustuva maatalous oli. Selvitäkseen Suomen täytyi joko muuttaa maatalouden tuotantosuuntaa tai kehittää teollisuuttaan. Se ryhtyikin näihin molempiin. Murros päättyi Venäjän tunnustaessa Suomen itsenäisyyden 1920. Suomessa murrosta luonnehti itsenäistymisprosessi ja kuten muissakin maissa elinkeinojen, ammatinharjoittamisen ja maanomistuksen vapautuminen. Se raivasi tietä feodaaliyhteiskunnan ja ammattikuntalaitoksen sosiaalisesta vakaudesta kohti uudenlaista työnjakoa.

Murroksesta kehittyi moderni aika, jota leimasi suurtuotannon sekä yhteiskunnan ja koulutuksen laajamittainen organisoituminen teollistuneissa maissa (esim. Bell 1974, Cameron 1995, Dillard 1967, Featherstone 1988, Giddens 1995, Harrison 1988, Harvey 1990, Kenwood & Loukheed 1988, Kyrö 1992, Piore-Sabel 1984, Turner 1990). Modernia aikakautta leimasi kaikilla elämän alueilla suunnittelu, järjestäminen ja eriytyminen. Organisaatioistuminen voidaan nähdä koko aikakautta leimaavana kulttuurin piirteenä, jota

luonnehti byrokratisoituminen, hierarkkistuminen, työnjaon homogeenisoituminen ja historiattomuus. Siihen liittyvät myös yksilön toimintavapauden supistuminen, samoin kuin ihmisen ja luonnon eriytyminen toisistaan (esim. Etzioni 1968, Kasvio 1994).

Ammattikasvatuksen historiassa tähän kauteen paikantuvat erilaiset lyhytkestoisemmat alakohtaiset vaihekuvaukset (esim. Borgman & Henriksson 2000 sosiaali- ja terveysala, Itälä 2000, Nuotio, 2000 matkailu-, ravitsemis- ja talousala, Paasio 2000 kauppa- ja hallinto). Kausi päättyy Heikkisen maa- ja metsätalouden kehittymisen näkökulmasta nimeämään kauteen ”Puolustautuvan Maatalous-Suomen muuttuvat strategiat: 1940-luvulta 1970-luvulle”.

Toinen murros kohdattiin 1970-luvulla, jolloin kysyntä laski ja pirstaloitui, kysynnän ja tarjonnan mallit muuttuivat yhteiskunnan kohdatessa rakenteellisen muutospaineen ja globalisoituvan talouden (Kyrö 1997, 1999b, globalisoituvasta taloudesta esim. Varis, Utsumi & Klemm, 2003).

Suomessa kehityksen ominaispiirteenä on vahva sidos maa- ja metsätalouden ja teollisuuden välillä ja toisaalta elinkeinojen rakenteellinen uudistuminen sekä murroksissa että modernina aikana. Kansantalouden kasvu on Hjerppen (1989) kasvututkimusten pohjalta muodostunut uusista toimialoista. Modernin murroksessa se muodostui sahateollisuudesta, modernina aikana paperiteollisuudesta ja siihen liittyvästä metalliteollisuudesta, postmodernin murroksessa yksityisistä ja julkisista palveluista ja viimein informaatioteknologiasta (Kyrö 2002).

Yrittäjyydelle taas on ollut tyypillistä, että se luonteeltaan on säilynyt samanlaisena, mutta kussakin aikakaudessa kiinnittynyt uusiin ilmiöihin (Kyrö 1997). Taulukkoon 2 on koottu murrosnäkemysten johdattelemat ammattikasvatuksen ja yrittäjyyden kehityksen keskeiset piirteet. Taulukko jäsentää sosiaalihistoriallisen tutkimuksen tapaan tapahtumat samaan aikaan kronologisesti ja teoreettisesti.

Modernin murros – yrittäjyyden ja ammattikasvatuksen syntyvaihe

Valistuksen aikana luotiin yrittäjyyden teoriaperusta ja eurooppalainen traditio. Yrittäjyyden ensimmäiset kuvaukset koskivat ainutlaatuista ja vapaata yksilöä, jolla oli kyky, halu ja oikeus luoda oma paikkansa yhteiskunnassa ja siten edistää yhteiskunnan uudenlaista hyvinvointia. Yrittäjä ja yrittäjyys mursivat syntymään perustuvia yhteiskunnan toimintamalleja ja instituutioita, kuten feodaalijärjestelmää ja ammattikuntalaitosta. Yrittäjyyden ensimmäinen koulukunta, fysiokraatit asettuivat silloin vallinnutta talouden järjestelmää, merkantilismia vastaan. Näissä alkuaikojen kuvauksissa kohteena oli makrotason, yhteiskunnan ja toisaalta yksilön, kansalaisen, välinen suhde. Keskustelua dominoi kontinentaalinen, eurooppalainen näkemys.

Modernin murroksessa luotiin myös pohja ammattikasvatuksen järjestäytyneelle ja eriytyneelle koulutukselle. Heikkinen (2000a, 15) nimittää kautta 1860/70-1910 ammattikasvatuksen synty-, tai alkuvaiheeksi ja sijoittaa siihen ammattikasvatuksen aloittaisen eriytymisen. Tätä ennen jo luotiin ammattikoulutuksen verkosto ja järjestel-

mä 1813 – 1860 välisenä aikana.

Murroksessa uudistettiin suomalaisen kansantalouden rakenne, luotiin yksilöille oikeus valita tapa ansainta elantonsa, asuinpaikkansa ja ammatinsa sekä levitettiin perusopetus koko kansan keskuuteen ja käynnistettiin muodollisen ammattikasvatuksen organisointi. Työn luonne muuttui kysynnän ja tarjonnan eriytyessä kokonaisvaltaisesta maatalousyhteisöistä ja ammattikuntien piirissä elämäntilanteesta opituista tuotantoprosesseista toimialakohtaisiin erityisvaatimuksiin.

Heikkisen ja Kuusiston (2000) mukaan Ruotsi-Suomen perintönä maatalouden ja pienyrittäjyyden polut erkainivat 1880-lukuun mennessä. Tähän kehitykseen he yhdistävät myös pienyrittäjä- ja työntekijänäkökulman kehittymättömyyden suomalaisen ammattikasvatuksen ominaispiirteitä.

Heikkisen (2000a, 17) viranomaiselostuksiin perustuvan arvion pohjalta 1840 Suomessa oli 21 ammatillista koulua, joissa oli noin 900 oppilasta. 1890 mennessä näiden määrä oli kohonnut 147:ään ja oppilaiden määrä lähes 6300:aan. Samalla niiden toimialat eriytyivät ja monipuolistuivat. Ammattien mukaisen jaon sijaan alkoi myös vakiintua toimialakohtainen jaottelu. Heikkisen (2000a, 15) mukaan tästä vaiheesta nousi kolme eri suuntaan sitoutuvaa kehityspolkua: Teollisuus-, Maatalous- ja Hyvinvointi-Suomi.

Seuraavalla sivulla
Taulukko 2. Yrittäjyyden ja ammattikasvatuksen kehitys murroksissa.

Yrittäjyyden kehitys	Yrittäjyyden kehitys Suomessa	Ammattikasvatuksen kehitys Suomessa
<p>Traditionaalinen aika ennen 1700-lukua – luokkayhteiskunta, syntymä määräsi ihmisen paikan yhteiskunnassa – yrittäjyys alkoi taipaleensa yksilöön liittyvänä terminä - seikkailija, riskinottaja - kysyntä ja tarjonta samassa yksikössä, paikalliset markkinat,</p>		
<p>Modernin murros 1700-luvulta 1900-luvun vaihteeseen – feodalismi ja ammattikuntalaitos murtuivat, demokratian ihanne syntyi - Teollistuminen käynnistyy, kysyntä ja tarjonta eriytyvät, kansainvälisten markkinoiden kehitys käynnistyy</p>		
<p>Yrittäjyyden teoriaperusta luotiin Euroopassa, YRITTÄJÄ YKSILÖ JA YRITTÄJYYS TALOUDELLISEN HYVINVOINNIN LUOJA</p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhojen käytänteiden murtaja, uusien omistamisen ja työnteon mallien kuvaaja • innovaattori, mahdollisuuksien havaitsija, synnytti uutta toimintaa yhdistämällä resursseja uudella tavalla uutta tietoa soveltaen, kantaen siihen toimintaan liittyvät riskit 	<p>1860-1920- kohden itsenäisyyttä ja vapautta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kansallinen herääminen ja itsenäistymisprosessi • Lait vapaalle elinkeinonharjoittamiselle ja maanomistukselle luotiin • Rakenteelliset muutokset maataloudessa ja teollisuudessa • Maa- ja metsätalouden sekä teollisuuden välinen riippuvuus • Korkeat kasvuluvut ja viennin laajeneminen 	<p>Ammattikasvatuksen syntyvaihe</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eriytyvä ammattikoulutuksen organisointi käynnistyi • koulutus autenttiossa toiminnallisessa ympäristössä <p>Professioiden kehitys käynnistyi ammattikoulutuksesta irrallaan</p>
<p>MODERNI AIKA 1800-1900-LUVUT – suuryritykset ja julkinen sektori luovat hyvinvointia, eriytymisen ja organisoimisen ihanne, jatkuva kasvu ja laajenevat markkinat, rationaalisuus</p>		
<p>YRITTÄJYYS PIENYRITYKSEN OMISTAMISTA JA JOHTAMISTA</p> <ul style="list-style-type: none"> • USA dominoi yrittäjyyskeskustelua • Kansantalouden ja yrittäjyyden välinen yhteys katkesi • Kansantalouden ja yritysten teoriaa dominoi klassinen koulukunta 	<p>1920-1970 tavoite kasvussa, talouden vakaudessa ja hyvinvoinnin lisäämisessä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suurteollisuus ja muutaman toimialan dominoivuus viennissä paperiteollisuus kehittyi korvaten puuteollisuutta • Yhteiskunnan järjestelmät ja hyvinvointiyhteiskunnan palvelutuotanto kehittyi • Pienyrityksillä oli marginaalinen asema taloudessa ja yhteiskunnassa • Työmarkkinoiden ja yhteiskunnan päätöksentekorakenteet institutionalisoituvat 	<p>Koulumaisen ammattikasvatuksen toimialaeriytynyt vaihe</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ammattikoulutus eteni kohden koulu maista mallia ja eriytyi toimialoitain • Koulutus kohdentui suuryritysten ja julkisen sektorin palvelutarjontaan • Vaiheittainen koulutusrakenne vakinaistettiin
<p>POSTMODERNIN MURROS 1970- kysynnän lasku, monimutkaistuva, globalisoituva/lokalisoituvat markkinat ja polarisoitua yhteiskunta – joustavuuden, uusien käytänteiden ja innovatiivisuuden korostuminen, markkinarakenne monipuolistuu, julkinen ja yksityinen sektori alkavat integroitua</p>		
<p>YRITTÄJYYS ORGANISAATION TOIMINTATAVAN MUUTTAJA</p> <ul style="list-style-type: none"> • ulkoinen yrittäjyys • sisäinen yrittäjyys • omaehtoinen yrittäjyys <p>Eurooppalainen yrittäjyyden traditio alkaa taas nousta tieteessä</p> <p>Yrittäjyyskasvatuksen kehitys käynnistyy</p>	<p>1970- yrittäjyyden tuleminen talouden ja hyvinvointi keskusteluihin</p> <ul style="list-style-type: none"> • voimakkaat rakenteelliset ja taloudelliset muutokset • informaatioteknologia uutena toimialana • pienyritysten työllistävyyden ja kasvatuksellisen tarpeen tunnistaminen • Julkisen sektorin rakenteelliset muutospaineet • Lainsäädännöllisen ohjailun rooli edelleen korostuu • Suomi liittyy kansainväliseen yrittäjyys-tutkimukseen 	<p>Integroinnin ja laajenemisen vaihe Ammatillisen koulutuksen rakenteet uudistuvat</p> <ul style="list-style-type: none"> • keskiasteen uudistus • ammattikorkeakoulujen perustaminen <p>Ammattikasvatuksen professionaalinen kehitys käynnistyi</p> <ul style="list-style-type: none"> • ammattikasvatuksen yliopistopetuksen käynnistyminen ja oppi-aineen muotoutuminen <p>Yrittäjyys alkaa integroitua ammattikasvatukseen</p>

Aineistot

Aineistot: Aikuiskasvatus 2001, Kyrö 1997, 1999a, 1999b, Fayolle, Kyrö, Uljin (ed) 2004

Aikuiskasvatus 2001, Fayolle, Kyrö, Uljin (ed) 2004, Kyrö 2002

Fayol, Kyrö, Uljin (ed) 2004, Kyrö 1992, 1995, 1999a, Ruohotie 1996, Ruohotie ja Grimmet (toim)1996, Suomalaisen ammattikasvatuksen historia 2000

Murroksessa kehittyvä porvaristo ja kaupunkiyhteisöt alkoivat vaatia koulun ja myös oppisisältöjen muutosta. Toisaalta professiot ja niiden edustama tieteen kehitys vaikuttivat korkean asteen koulutuksessa ylhäältä käsin. Professio termin alkujuurat liittyvät 1500-luvulle. Professio merkitsi silloin ammattimaisuutta vastakohtana amatöö-rille. 1500-luvulta eteenpäin termi sai uusia merkityksiä. Sillä alettiin viitata ensin yleensä ammattiin. Vähitellen kuvauksen painopiste siirtyi profession erityislaatuiseen muihin ammatteihin nähden (esim. Freidson 1986, Larson 1979, Raivola 1989).

Akateeminen opetuksen funktionaalinen eriytyminen ja tietämisen ja tiedon ihanne korkeimmassa opetuksessa ja tutkimuksessa korostui ja eriytyi taitojen oppimisesta. Professiot alkoivat ottaa keskeistä asemaa 1800- ja 1900-luvuilla. Niistä kehittyi eriytyneitä tiedeperusteisia ammatteja, jotka hallitsivat yhteiskunnan toimia asiantuntijuudellaan (professioiden vallasta esim. Friedson, 1986 ja kehityksestä Suomessa Konttinen 1991). Ammatikasvatuksen näkökulmasta tiedeperustat eriytyivät esimerkiksi tekniikkaan insinöörikoulutuksessa, lääketieteen terveydenhuollon puolella ja myöhemmin myös kauppatieteisiin.

Moderni aika – vakautta, hyvinvointia ja organisoitumista

Modernille ajalle oli tyypillistä vakauden etsiminen, sodan jälkeinen hyvinvoinnin kasvu, pienyritysten merkityksen marginalisoituminen samoin kuin yhteiskunnan palvelutuotannon kasvu ja sen työllisyysvaikutusten lisääntyminen. Organisaatioistuminen ilmeni päätöksenteon ja toiminnan ra-

kenteiden, kuten koulutus- ja työmarkkinoiden neuvottelujärjestelmien institutionalisoitumisessa, yhteiskunnan palvelutuotannon kehittämisessä ja lainsäädännöllisessä ohjailussa.

Yrittäjyyden tutkimusta alkoi hallita USA:lainen näkemys, jossa pääpaino oli yrittäjäpersoonan piirteiden tutkimisessa ja toisaalta pienyrityksen omistamisen ja johtamisen problematiikassa toiminnoittain eriytyneistä lähtökohdista. Yrittäjyyden kansantalouden yhteys katkesi. Sitä dominoi klassinen ja neoklassinen talousteoria.

Tiedeperusteisten ammattien, professioiden tutkimus ja ammatillisen koulutuksen polut hakeutuivat eriytyneille urilleen (Honka 2000, Konttinen 1991, Kyrö 1995, Parsons 1954). Kokonaisuutena ottaen voi todeta modernin ajan kehityksestä, että laajeneva ja eriytyvä suurteollisuus, sekä yhteiskunnan laajenevat yksiköt tarvitsivat eriytyneitä ammatillisia taitoja ja ammatillinen koulutus kohdentui palvelemaan näitä tarpeita. Toisaalta kehitettiin säädöstöä ja järjestelmiä sekä toimialoittain, mutta myös toiminnoittain eriytyneitä suurissa yksiköissä tapahtuvaa työntekoa varten. Eriytyminen oli sekä horisontaalista että vertikaalista. Demokratia ja tasa-arvon tavoitteena pyrittiin kansalaisille luomaan samanlaiset edellytykset ja mahdollisuudet opetukseen ja elannon hankintaan. Honka (2000) nostaa esiin myös kolikon toisen puolen, jonka mukaan oletettiin kaikilla olevan samanlaiset oppimisen edellytykset. Koulutusjärjestelmästä muodostui myös vakiintunut polku esiasteesta, perusasteelle, edelleen keskiasteelle, jossa valinnat ammatilliseen tai lukiosta korkeakouluun johtavalle polulle teh-

tiin. Kasvatustieteen piirissä eriytyminen näyttäytyi aikuiskasvatuksen löytäessä oman alueensa, jonka tutkimuksellinen paino keskittyi aikuisuuden erityispiirteisiin tiedon rakentumisen näkökulmasta. Siinä painopiste ei ollut toiminnallisissa, ammattikasvatuksen ytimeen kuuluvassa problematiikassa.

**Postmodernin murros
– ammatti- ja yrittäjyyskasvatus
integroituvat**

Taloudellisen kasvun jyrkkä lasku 1970-luvulle tultaessa herätti myös Suomen pohtimaan rakenteellisia muutoksia. Tässä yhteydessä yrittäjyys alkoi kytkeytyä kiinteästi niin talouden kuin koulutusjärjestelmänkin rakenteisiin ja yhteiskunnallisten rakenteiden uudistumiseen. Pienyritysten merkitys kasvoi ratkaisevasti sekä yleensä työllistäjänä, että uuden työn luoja. Tällä hetkellä 99 prosenttia yrityksistä on alle 50 työntekijän yrityksiä. Ne työllistivät 2003 50 prosenttia työntekijöistä ja muodostivat 41 prosenttia yritysten liikevaihdosta (Suomen tilastollinen vuosikirja 2003). Yrittäjyys on myös tullut osaksi opetus suunnitelmatyötä ja koulujärjestelmää (European Commission 2002). OECD-maiden ikärakenne, globalisoituvat talous, ympäristöön liittyvät huolet ja informaatioteknologian kehitys ohjaavat rakenteellista uudistumista (Kyrö 1999b). Suomessa talouden kasvu on syntynyt uudesta informaatioteknologian toimialasta (Kyrö 2002).

Ammattikasvatuksen rakenteelliset muutokset, sen yliopisto-opetuksen käynnistyminen, sekä toiminnallisuuden tutkiminen ja toiminnallisten tie-

teenalojen muotoutuminen esim. kotitalous-, käsityö- ja hoitoaloilla on leimaa-antavaa nykymurrokselle. Muutoksissa on myös kyseenalaistettu vanhojen ammatillisten rakenteiden ja professioiden tarpeellisuus. Tämä liittyy monimutkaistuvaan ympäristöön ja sen luomiin joustaviin ammatillisen kompetenssin tarpeisiin sekä niihin liittyviin tieteellisen tutkimuksen uudistumispyrkimyksiin.

Nykyisessä murroksessa yrittäjyys on löytänyt uuden kohteen, organisaation synnyttäen syntynyt uuden sisäisen yrittäjyyden käsitteen. Joskus sillä tarkoitetaan organisaation toimintaa, joskus yrittäjämäisesti toimivien yksilöiden toimintaa organisaatiossa ja niihin liittyvää yrittäjämäistä asennetta sekä ajattelu- ja toimintatapaa (Koiranen ja Ruohotie 2001). Murrosnäemyksen avulla nämä kaksi luonteeltaan erilaista kuvauskohdetta voidaan erottaa toisistaan, yksilön yrittäjämäinen ja organisaation kollektiivinen toimintatapa. Näin ajan saatossa on kehittynyt kolme yrittäjyyden muotoa: 1. Yksilön yrittäjämäinen toimintatapa, vanhin yrittäjyyden muoto, 2. Ulkoinen yrittäjyys, pienyrityksen omistaminen ja johtaminen ja 3. sisäinen yrittäjyys, organisaation kollektiivinen toimintatapa (ks. Kuvio 1 sivulla 54). Yrittäjyyden muodot ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja muovaavat toinen toistaan.

1990-luvun lopussa yrittäjyystutkimuksessa on myös havaittavissa pyrkimys löytää uudelleen eurooppalainen yrittäjyystutkimuksen traditio ja kiinteämpi yhteys inhimillisen toiminnan problematiikkaan. Eurooppalaisessa traditiossa painottuvat kulttuurinen pohdinta, inhimilliseen toimintaan

Kuvio 1. Yrittäjyiden muodot post-modernin murroksessa (Kyrö 1997).

liittyvät yksilölliset ja kollektiiviset, prosessit ja kompleksisen todellisuuden ja toiminnan jäsentäminen. Sille on myös leimaa-antavaa sellaisten metodologisten ratkaisujen etsiminen, jotka mahdollistavat pääsyn näiden prosessien tutkimiseen (Fayolle, Kyrö & Uljin (ed) 2004).

Suomen rooli kansainvälisessä yrittäjyystutkimuksessa on myös ratkaisevasti muuttunut. Modernin murroksessa Suomi ei osallistunut kansainväliseen yrittäjyiden tutkimukseen ja modernina aikana sen rooli ei myöskään näyttäytynyt. Sen sijaan postmodernin murroksessa Suomi, on aktiivisesti ottanut osaa kansainväliseen keskusteluun.

Yrittäjyyskasvatuksen keskustelua on käyty pääasiassa yrittäjyystutkimuksen sisällä. Siellä yrittäjyiden opetus-tarjonnan kasvu yliopistoissa on virit-

tänyt tutkimusta, jonka kohteena on korkeakouluopetuksen sisältämä yrittäjyysopetus. Näissä pääpaino on ollut opetusohjelmiin sisältyvien kurssien sisällön kartoittamisessa. Kehitykseen on liittynyt kasvava määrä pienyrityksen johtamisen kirjallisuutta. Kurssit ovat käsittäneet pääasiassa pienyrityksen johtamista, projektijohtamista, liiketoimintasuunnitelman laadintaa ja uuden liiketoiminnan synnyttämistä (esim. Fayolle 2000, Gibb 1993, Mendies & Gasse 1999, Scott, Rosa & Klandt 1998, Vesper & Gartner 1999).

Suomessa vastaava kartoitus osoitti, että lukuvuonna 1996/1997 annettiin yrittäjyyteen liittyvää koulutusta kahdeksassatoista korkeakoulussa osana tai pääaineena taloustieteellisessä tai teknillisessä tutkinnossa, sivuainekokonaisuutena tai yhden kurssin tai muutaman opintojakson kokonaisuutena. Opetuksen tavoitteista

löytyi kaksi pääsuuntausta, funktionaalinen tavoitteena valmentaa opiskelijoita taloushallinnon, henkilöstöhallinnon tai ylempään keski johdon tehtäviin ja toisena perustietojen opettaminen oman yrityksen käynnistämiseksi (Römer-Paakkanen 1999).

Euroopan komission vertailevassa raportissa, joka kuvasi yrittäjyyskasvatuksen tilaa jäsenmaissa, Suomi oli ainoa maa, joka oli koko yleissivistävän ja ammatillisen toisen asteen opetus suunnitelmissa sitoutunut yrittäjyyskasvatukseen.

Ammattikasvatuksen näkökulmasta postmodernin murroksen käynnistymistä leimaa keskiasteen uudistus, sitä seurannut ammattikorkeakoulujen perustaminen sekä ammattikasvatuksen yliopisto-opetuksen käynnistyminen. Näitä seuraa professionaalistumisen rakenteiden uudistuminen.

Keskiasteen uudistus koski lukion sekä alemman ja ylempään ammatillisen koulutuksen rakenteita. Vaikka prosessiin liittyivät työelämän uudistamistarpeet, niin Hongan (2000) mukaan päähuomio oli rakenteissa, ei sisällöissä. Syntysanat uudistukselle lausuttiin jo 1960-luvulla, mutta varsinainen toteutus ajoittui sitä seuraaville vuosikymmenille. Vuonna 1978 prosessi legitimoitiin lailla keskiasteen koulutuksen kehittämisestä ja toteutukseen lähdettiin 1980-luvulla. Koulutusammatti-käsitteellä laajennettiin ja integroitiin oppisisältöjä, luotiin kolmi-asteinen rakenne, kouluaste, alempi ja ylempi opistoaste sekä luotiin joustava polku yliopisto-opintoihin. Uudistus vietiin läpi massiivisena komiteatyöskentelynä joka valmistukseen oli Hongan (2000) mukaan jo

osin vanhentunut ja jonka merkitys pystytään arvioimaan vasta myöhemmin. Uudistuksen oppimisenäkemyksiä luonnehti ajatus yksilöiden samanlaisista oppimisen edellytyksistä.

Murrosnäkökuvan pohjalta uudistus edustaa uudistamispyrkimystä, mutta sen toteutustapa ja sisältö nousivat modernina aikana opittua, ositettua ja hierarkkista toimintatapaa. Toisaalta siitä opittiin seuraavaa suurta rakenteellista muutosta, ammattikorkeakoulujärjestelmän kehittämistä, varten. Se jätti myös jälkeensä idean joustavista opintopoluista, mikä alkoi kantaa hedelmää pyrittäessä uudistamaan oppimisen ideologiaa kompleksisessa ja muuttuvassa todellisuudessa.

Keskiasteen uudistusta huomattavasti vauhdikkaammin lähti liikkeelle ammattikorkeakoulu-uudistus. Sen keilu käynnistyi 1991 vakinaistuen 1995 ja nielaisten opistoasteen koulutuksen (Rauhala 2000). Toinen merkittävä ammattikasvatuksen uudistus oli ammattikasvatuksen yliopisto-opetuksen käynnistyminen ja oppi-aineen muotoutuminen (Ruohotien 2000). Muotoutuessaan se on hakenut oman, aikuiskasvatuksesta eriytyvän profiilinsa. Ruohotien mukaan aikuiskasvatuksen ja pedagogisen kasvatustieteen rinnalle on nyt noussut käsite ammattikasvatusta.

Taulukossa kaksi ovat nyt paikantuneet alussa asetettujen tavoitteiden mukaan ammattikasvatuksen keskeiset muutokset ja niiden suhde yrittäjyys tutkimukseen. Myös ammattikasvatuksen liittäminen murrosnäkökuvan vaikuttaa toimivalta, eli tutkimuksen onnistuneisuuden arviointi konstruktion rakentumisena viestii murrosnä-

kemyksen mahdollisuudesta soveltua myös ammattikasvatuksen kehityksen kuvaamiseen. Argumentaatioltaan päättelyketjujen logiikka on niukan tilan takia kuitenkin varsin altis ja avoin kritiikille. Toisaalta kritiikki on myös erittäin tervetullutta rikastamaan ammattikasvatuksesta käytävään historiallista keskustelua. Vaikka siis näiltä osin tutkimus päällisin puolin täyttää sosiaalishistorian tutkimustavoitteet, siihen voidaan kohdistaa myös sosiaalishistorian nykytradition keskeinen kritiikki. Haapalan (1989) mukaan sosiaalishistorian tutkimusta leimaa pyrkimys suurten selitysten purkamiseen, mutta ei uusien rakentamiseen. Jotta artikkeli ei tyystin pysähtyisi tähän loukkuun, seuraavassa pohditaan vielä ammattikasvatuksen ja yrittäjyyskasvatuksen integroituvaa luonnetta ja sen asettamia odotuksia tulevaisuudelle professionaalistumisen valossa. Tarkastelu asemoi myös yrittäjyyskasvatuksen ammattikasvatuksen kenttään ja kentässä.

Johtopäätöksiä ja tulevaisuuden pohdintoja

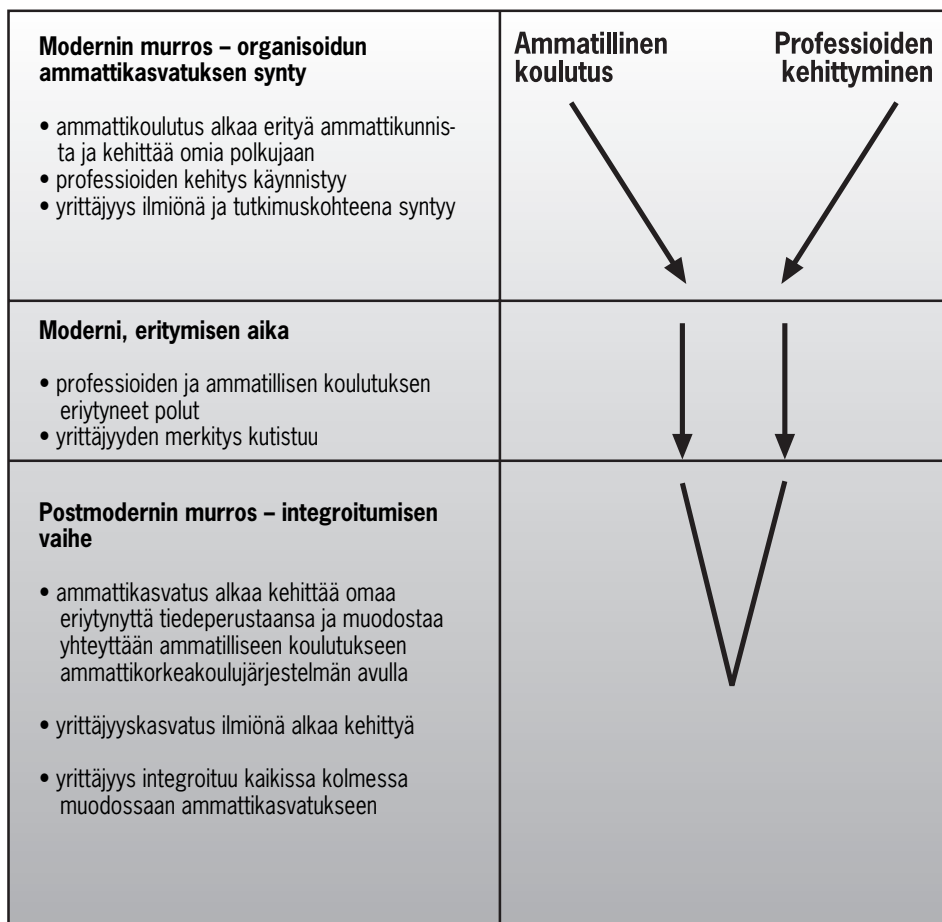
Ammatti- ja yrittäjyyskasvatuksen integroituminen profession näkökul- masta

Murrosnäkemys osoitti, kuinka modernin murroksessa organisoidun ammatillisen koulutuksen ja professioiden polut lähtivät eriytymään toisistaan. Yrittäjyyden kuten kasvatustieteenkin tiedeperusta alkoi muotoutua omilla tieteenaloillaan. Ammattikasvatus ei kuitenkaan liittynyt kasvatustieteen perinteeseen, vaan jäi toisaalta koulutusjärjestelmän, toisaalta erilaisten substanssitieteiden vastuulle. Modernina aikana polut ke-

hittyivät eriytyneinä. Tietämisen merkityksen korostaminen jätti taitamisen ja toiminnan tutkimuksen taustalleen. Yrittäjyys marginalisoitui taloustieteiden kentässä ja kenttään. Postmodernin murroksessa ammattikasvatus on alkanut integroitua professionaalistumisprosessiin ja toisaalta perinteinen professionaalinen rakenne on muuttunut ammattikorkeakoulujärjestelmän kehittyessä. Rauhala (2000, 182) kutsuukin ammattikorkeakoulututkintoja puoliprofession nimikkeellä.

Toinen näkökulma saattaisi olla niiden tarkasteleminen tiedon luonteen pohjalta soveltavina professioina, jolloin professionaalistumisrakenteessa tiedekorkeakoulu edustaa uuden tiedeellisen tiedon tuottajaa, ammattikorkeakoulu sen soveltajaa, näiden molempien roolin konkretisoituessa myös ammatillisen toisen asteen opetuksessa ja oppimisessa. Tämä näkemys korostaa professioiden viimeisintä traditiota, jossa huomio on siirtynyt vallasta markkinoiden, verkostoitumisen ja organisaatioiden välisten suhteiden tutkimiseen. Tulevaisuudessa näiden välisen dynamiikan tutkiminen voisi avata uuden näkökulman professiokeskusteluun ja vastata monimutkaistuvassa ympäristössä, siinä toimimiseen liittyvien joustavien ammatillisten kompetenssien kehittämiseen.

Postmodernin murroksessa ammatikasvatuksen kontekstiin on syntynyt paineita laajentaa ja painottaa pienyritysympäristöä suurten yritysten ja julkishallinnon organisaatioiden rinnalla. Yrittäjyyden laaja näkemys ja sen kolme erilaista muotoa integroivat yrittäjyyskasvatuksen ammattikasvatuksen kenttään kuitenkin huomattavasti monimuotoisemmin.

Kuvio 2. Ammatillisen koulutuksen ja professioiden eriytyneet polut.

Kaikissa kolmessa yrittäjyyden muodossa on perustana inhimillinen toiminta. Yksilötasolla yrittäjää kuvataan vapaana, kokonaisvaltaisena ja ainutlaatuinen toimija. Hän havaitsee mahdollisuuksia ja yhdistää resursseja uudella tavalla, soveltaa uutta tietoa sekä ottaa vastuun omasta elämästään, elannostaan ja siihen liittyvistä riskeistä. Tässä prosessissa hän luo jotakin uutta, joka koetaan tarpeelliseksi tai haluttavaksi, joko yrittäjän, hänen lähipiirinsä, yrityksen tai yhteiskunnan taholta. Olennaista on, että yrittäjä etsii ja löytää mahdollisuutensa ympäröivästä todellisuudesta, joka ei ole rajautunut eikä eriytynyt. Tietämisen si-

jaan yrittäjyyden ytimessä on toiminta ja uuden toiminnan aikaan saaminen. Kasvatustieteen näkökulmasta tutkimuksen ytimessä on yrittäjämäisen yksilöllisen ja kollektiivisen toiminnan dynamiikka ja niiden vuorovaikutteisuus. Näihin liittyvää oppimista voi kutsua yrittäjyyspedagogiikaksi. Kyseessä on elinikäinen prosessi, jossa kulloinenkin konteksti määrittää, miten eri yrittäjyyden muodot ja niiden yhdistelmät kytkeytyvät oppimisen prosessiin.

Koulutusjärjestelmässä yrittäjyyden muodot saavat erilaisia painoarvoja riippuen yksilön iästä, elinvaiheesta ja

toimintaympäristöstä. Olennaista on, että tietäminen kontekstista, toimintatavasta tai pedagogiikasta ei ilman toimintaa täytä yrittäjyyskasvatuksen kriteeristöä. Euroopan unionin ja Suomen asettamien tavoitteiden kannalta tulevaisuuden odotukset kohdentuvatkin yrittäjämäisen toiminnan aikaansaamiseen. Eurooppalaisen tradition uudet sisällölliset painopisteet ja metodologiset avaukset tukevat tämän prosessin etene- mistä. Siinä keskustelussa Suomella voi olla entistä varteenotettavampi asema.

Ammattikasvatuksen kentässä ja kenttään yrittäjyys tästä näkökulmasta integroituu, elinikäisenä prosessina, toimintojen uudistajana, toimintatapana, kontekstina ja viimein elannonansaintana, joka viittaa yrittäjyyteen urana.

Ammatti- ja yrittäjyyskasvatuksen käsitteellinen ja tutkimuksellinen kohtaaminen

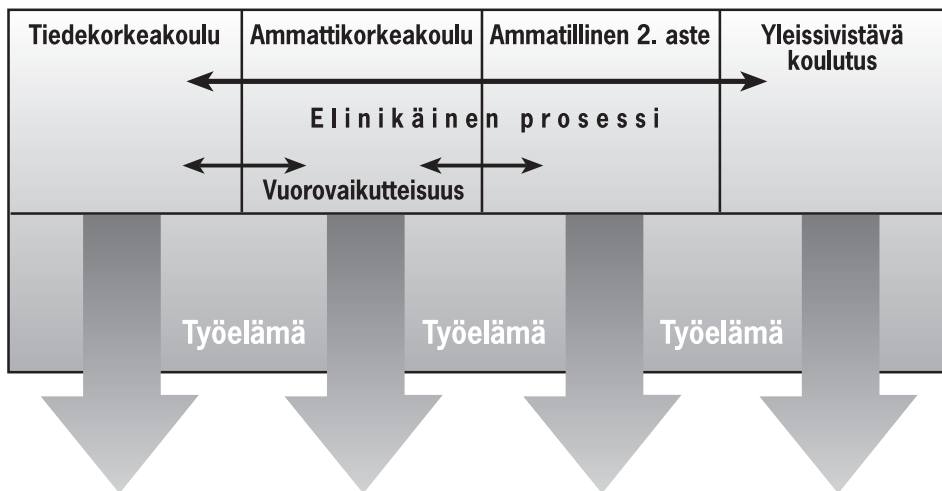
Ruohotie (2000) korostaa ammattikasvatusta aikuisikään sitoutuneen oppimisen sijaan, elinikäisenä prosessina. Toisaalta hän korostaa sen kiinteitä yhteyksiä sekä työelämään, että ammatilliseen opettajankoulutukseen. Ammattikasvatuksen funktioksi hän määrittelee työelämän kehittämisen sekä inhimillisen ja yhteiskunnallisen kehityksen turvaamisen. Tutkimustehtäväksi hän asettaa työtehtävät ja niihin liittyvät ongelmat sekä sellaisten opetus-oppimisprosessien analysoinnin ja konstruoinnin, jotka vastaavat uusia ympäristövaatimuksia uudella tavalla. Ensijajalle hän nostaa oppimisprosessin ja toissijaiseksi alakohtaisen substanssitiedon. Ammattikasvatuksen kohteena hän näkee ihmisen, jonka ammatillisen kasvuprosessiin pyritään vaikuttamaan.

Yrittäjyyden laaja näkemys sitoutuu näihin kaikkiin, mutta myös ehkä korostetummin painottaa toiminnallisuutta, joka on ammatillisen koulutuksen ytimessä ja toisaalta myös on modernina aikana ollut omiaan erottamaan ammatillisen koulutuksen professionaalistumisprosessista. Yrittäjyys kirkastaa myös ammattikasvatuksen proaktiivista luonnetta työelämän, organisaatioiden ja yksilöiden valmiuksien kehittämisessä.

Ammatillisen koulutuksen ja professionaalistumisprosessien integroituminen puolestaan laajentaa ammattikasvatuksen käsitteistöä ja soveltamisaluetta. Suomen kielessä ammattikasvatuksella on viitattu termiin ”vocation”, joka on suppeampia kuin termi ”occupation” ammatti ja toisaalta sulkee ulkopuolelleen ”occupation” käsitteeseen sisältyvän professio-käsitteen. Postmoderin murroksessa nämä molemmat integroituvat ammattikasvatuksen kenttään ja laajentavat käsitteistöä ja tutkimus- aluetta. Kuviossa 2 on hahmoteltu näitä rakenteellisia, käsitteellisiä ja sisällöllisiä muutoksia sekä niiden suhdetta yrittäjyyskasvatukseen.

Kuviossa uuden tiedeperustan luominen ja soveltaminen integroituvat vuorovaikutteiseen prosessiin toistensa ja työelämän kanssa. Yrittäjyys taas integroituu näihin kaikkiin. Integroitunut kokonaisuus nostaa esiin myös kiintoisia tulevaisuuden tutkimusalueita ja näkökulmia.

Ruohotien mukaan ammattikasvatuksen tutkimuksessa on painottunut psykologinen ja sosiologinen näkökulma. Yrittäjyyden näkökulmasta painopiste kohdentuu toiminnallisen ja uudistavan pedagogiikan dynamiikkaan.

Ammattikasvatus:

Kohde: ihminen, jonka ammatilliseen kasvuprosessiin pyritään vaikuttamaan koko eliniän ajan.

Tutkimustehtävä: työelämän ja -tehtävien, niihin liittyvien ongelmien ja prosessien sekä uudistavan, toiminnallisen ja proaktiivisen oppimis-opetus dynamiikan ymmärtäminen.

Funktio: työelämän kehittäminen ja inhimillisen ja yhteiskunnallisen kehityksen turvaaminen.

Yrittäjyys: elinikäisenä prosessina, toimintojen uudistajana, kontekstina, toimintatapana, ja elannonansaintana.

Kuvio 3. Ammatti- ja yrittäjyyskasvatuksen integroituminen professionaalistumiskehyksessä.

Professionaalistumisen näkökulma taas kohdentaa odotuksia ammattikasvatuksen käsitteellistämiseen ja toisaalta koulutusrakenteen uudistuvaan, vuorovaikutteiseen dynamiikkaan.

Myös yrittäjyyskasvatuksen eurooppalaisen tradition uudelleen herääminen on nostanut nämä samat odotukset tulevaisuuden tutkimukselle. Sen kolme keskeistä tulevaisuuden tutkimuksen painopistettä ovat myös yrittäjyyskasvatuksen käsitteellistäminen ja rooli koulutusjärjestelmässä, oppimisen toimintatavaksi ja yksilöllisen ja

kollektiivisen dynamiikan tutkiminen ja viimein sellaiset metodologiset uudisteet, jotka mahdollistavat näiden tutkimisen.

Ammattikasvatuksen kenttään yrittäjyyden voidaan nähdä integroituvan kaikista näistä lähtökohdista. Se on ammatillisten toimijoiden ja toiminnan konteksti, se osallistuu ammattikasvatuksen käsitteellistämiseen, nivoutuu toiminnallisen pedagogiikan tutkimukseen ja integroituu uudistuviin koulutusrakenteisiin.

Tutkimuksen arviointi

Sosiaalihistoriallisen tutkimuksen onnistuneisuuden arvioinnissa keskeistä ei ole menneisyyden rekonstruktio, vaan sen kyky vastata aikalaisia askarruttaviin kysymyksiin ja toisaalta avata tulevaisuuden näkymiä. Haapalan (1989) mukaan arvioinnin viimeisenä vaiheena on oman tutkimuksen histografinen tarkastelu, reflektointi nykyaikaan, jossa kirkastuu tutkimuksen kontribuutio tieteelliseen keskusteluun.

Tutkimuksen tavoitteiden valossa paikannettiin ammattikasvatuksen keskeiset muutokset, joista nousi konstruktiona yksi uusi näkökulma professionaalistumiseen ja ammattikasvatuksen ja yrittäjyyden liitokseen.

Toinen tutkimuksen tavoite koski murrosnäkemysten soveltuvuutta ammattikasvatuksen historian tulkintaan. Murrosnäkemysten avulla luonnosteltu rekonstruktio kohdentaa huomion toiminnan uudelleen muotoutumiseen. Murroksissa ammattikasvatuksen luonne muuttui ja integroitui viimein yrittäjyyteen ja professionaalistumiskehitykseen, jotka molemmat nostivat esiin uusia kiintoisia tutkimusmahdollisuuksia ja painopisteitä.

Toisaalta Heikkisen kerroksellinen ammattikasvatuksen historian tulkinta on erittäin kiintoisa avaus uudelleen tulkintatapaan ja saattaisi myös toimia vastaavanlaisessa tehtävässä vaihtoehtona murrosnäkemykselle. Kuitenkin mahdollisuus tulkita kerroksia murroksien sisällä antaa viitteitä näiden yhdistämismahdollisuudesta historiallisten muutosten tulkinnassa.

Sellaisena tutkimuksen voidaan katsoa antaneen oman lisänsä sosiaalishistorian tutkimukseen.

Tutkimuksen kontribuutio kuitenkin nojaa siihen, että muodostettu rekonstruktio avautuu riittävän ristiriidattomana lukijalle. Se on ehto tulkintapohjan muodostumiselle. Tähän voidaan kohdistaa tutkimuksen kritiikki. Historian tutkimuksen seuralainen on ainainen epävarmuus argumentaation pitävyydestä ja mahdollisista huomattomista, mutta konstruktion kannalta olennaisista poluista. Argumentaation seuraaminen edellyttäisi perusteellisempaa ja monimuotoisempaa kerrontaa, johon artikkelin laajuus ei anna mahdollisuuksia. Toisaalta tutkimuksessa ei riittävän laajasti tarkastella suomalaisen ja kansainvälisen ammattikasvatuksen kehitystä, mitä yrittäjyyden kansainvälinen vertailuperusta olisi edellyttänyt. Tässä suhteessa puutteita on siis sekä kotimaisen kehityksen kuvaamisessa, sen ammattikasvatukseen liittyvän aineiston ohuudessa että kansainvälisen liitoksen argumentoinnissa.

Näine puutteineen, toivon kuitenkin, että artikkelin tuottamat keskustelunavaukset herättävät ajatuksia, jotka puolestaan ovat omiaan luomaan uusia ja rikkaampia tulkintoja ammattikasvatuksen menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuuden poluista.

Lähteet

- Aikuiskasvatus 2/2001. Teemanumero
Yrittäjyys, yrittäminen ja koulutus.
Kansanvalistusseura. Helsinki.
- Bell, D. 1974. *The Coming of Post-Industrial Society*. London: Heineman.
- Borgman, M. & Henriksson, L. 2000.
Laaja-alaista vai eriytyvää ammattikasvatusta? – Sosiaali- ja terveysalan ammatillisia kohtaamisia. s. 140-147. Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö.
- Bearisto, B. & Ruohotie, P. (toim.) 2000.
Empowering Teachers as Lifelong Learners: Reconceptualizing, Reconstructing and Reculturing Teacher Education for the Information Age. Saarijärvi: Hämeenlinna, Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Cameron, R. 1995. *Maaailman taloushistoria paleoliittiselta kaudelta nykypäivään. Teollistumista koskevin osin..* Suom. Tapio Helen. Juva: WSOY Suomen Historiallinen Seura.
- Dillard, D. 1967. *Economic Development of the North Atlantic Community: Historical Introduction to Modern Economics*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall. Inc.
- Etzioni, A. 1968. *Nykyajan organisaatiot*. Foorum Kirjasto. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. European Commission 2002. Final Report of the expert group "best procedure" project on education and training for entrepreneurship. November 2002.
- Fayolle, A. 2000. Setting up a favourable environmental framework to promote and develop entrepreneurship education. ICSB World Conference 2000. Brisbane, Australia.
- Fayolle A., Kyrö, P. & Uljin, J. (toim.) 2004 (tulossa). *Entrepreneurship Research in Europe: Perspectives and Outcomes*, Cheltenham: Edward Elgar.
- Featherstone, M. 1988. In Pursuit of the Postmodern: An Introduction. Theory, Culture and Society. Vol. 5 s. 195-215.
- Freidson, E. 1986. *Professional Powers: The Study of Institutionalization of Formal Knowledge*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gibb, A. 1993. *The Enterprise Culture and Education. Understanding Enterprise Education and its links with Small Business, Entrepreneurship and Wider Educational goals*. International Small Business Journal Vol 11/3. s.11-24.
- Giddens, A. 1995. *Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa*. Teoksessa: Beck - Giddens - Lash: *Nykyajan jäljillä*, s. 83-152. Tampere: Vastapaino.
- Haapala, P. 1989. *Sosiaalhistoria. Johdatus tutkimukseen*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura. Käsikirjoja 12.
- Harrison, D. 1988. *The Sociology of Modernization & Development*. London: Unwin Hyman.
- Harvey, D. 1990. *The Condition of Post-modernity*. Great Britain: Basil Blackwell.
- Henriksson M. & Jakobsson U. 2001. Where Schumpeter was nearly right – the Swedish model and Capitalism, Socialism and Democracy. *Journal of Evolutionary economics* 2001 11:331-358. Springer-Verlag.
- Heikkinen, A. 2000a. *Suomalaisen ammattikasvatuksen alkuvaiheita*. s. 10-27. Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö.
- Heikkinen, A. 2000b. *Eliittimaanviljelijöistä ja työnjohtajista luonnon varojenkäytön asiantuntijoihin ja monitoimiyrittäjiin*. s. 92-103. Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö.
- Heikkinen, A. & Kuusisto L. 2000. *Kädetaidoista asiantuntijakoulutukseen*. s.104-113. Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö.
- Hjerpe, R. 1989. *The Finnish Economy 1860-1985. Growth and Structural Change*. Bank of Finland. Helsinki: Government Printing Centre.

- Honka, J. 2000. Keskiasteen koulunuudistus-koulutusta koko ikäluokalle- Ideologinen ja rakenteellinen muutos ammatillisessa koulutuksessa. s. 71-91. Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö.
- Itälä, J. 2000. Ammatillisen koulutuksen rooli rakentamisessa. s. 41-70. Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö.
- Joutsen-Onnela, M. 2003. Turvallisuutta ja sopusointua vai jännitystä ja valtaa. Tutkimus sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijoiden yrittäjyys- ja muista arvoista. Jyväskylän yliopisto, taloustieteiden tiedekunta, väitöskirja. Jyväskylä Studies in Business and Economics 25.
- Kasvio, A. 1994. Uusi työn yhteiskunta. Suomalaisen työelämän muutokset ja kehittämismahdollisuudet. Gaudeamus Gummerus. Jyväskylä.
- Kenwood A. G. - Lougheed A. L. 1988. The Growth of the International Economy 1820-1980. London.
- Koiranen, M. & Ruohotie, P. 2001. Yrittäjyyskasvatus: analyysija, synteesejä ja sovelluksia. Aikuiskasvatus 2/01, s. 102-111.
- Konttinen, E. 1991. Perinteisesti moderniin. Profioiden yhteiskunnallinen synty Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Kyrö, P. 1992. Liikkeenjohdon konsultoinnin identiteetti: liiketoimintaketjun, ammatin ja kvalifikaatiovaatimusten jäsentämänä. Helsinki: Helsingin Kauppakorkeakoulun julkaisuja B-128.
- Kyrö, P. 1995. The Management Consulting Industry Described by Using the Concept of 'Profession'. Department of Education. University of Helsinki. Research Bulletin 87.
- Kyrö, P. 1997. Yrittäjyyden muodot ja tehtävä ajan murroksissa. Jyväskylä Studies in Computer Science and Economics and Statistics 38. University of Jyväskylä.
- Kyrö, P. 1999a. Entrepreneurship and education searching for each other in the postmodern transition, p. 69-98. Teoksessa Tosse, Sigvart & Falkencrone, Pia & Puuru la, Arja & Bergstedt, Bosse, 1999: Challenges and development. Adult Education Research in Nordic Countries. Trondheim: Tapir Academic Press.
- Kyrö, P. 1999b. Yrittäjyys, talous ja kestävä kehitys. Jyväskylän yliopisto, taloustieteiden tiedekunnan julkaisuja, No 119/1999. (Jyväskylä University, School of Business and Economics, No 119/1999).
- Kyrö, P. 2000. Entrepreneurship in the Post-modern Society, p. 37-45. In Wirtschafts Politische Blätter 2000 /47 Jahrgang. Wien: Wirtschaftskammer Österreich.
- Kyrö, P. 2002. The Transitional Development of Entrepreneurship in Finland. Teoksessa Braun G. & Diensberg Chr. (Hg) 2002: Entrepreneurship im Ostseeraum. Unternehmertum als Motor von Wachstum und Integration. Germany: Sigma 2002.
- Larson, M., S. 1979. The Rise of Professionalism. A Sociological Analysis. Berkeley, California: University of California Press.
- Leskinen, P-L. 1999. Yrittäjällä on koko elämä kiinni yrityksessä - opiskelijoiden yrittäjyyskäsitteet ja niiden muutokset yritysprojektin aikana. Liiketaloustiede 27. Johtaminen ja organisaatiot (Väitöskirja).
- Mendies, T. V. & Gasse, Y. 1999. Entrepreneurship and the Canadian Universities. Canada: Report of a National Study of Entrepreneurship Education.
- Nevanperä, E. 2003. Yrittäjyys Suupohjan opiskelijanuorten ajattelussa. How the young residents in Suupohja region see entrepreneurship. Jyväskylä Studies In Business and Economics No. 24, University of Jyväskylä.
- Nuotio, P. 2000. Matkailu, ravitsemus ja talousalan kehittäminen. s. 128-135. Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö.
- Paasio, S. 2000. Kauppa ja hallinto. s. 114-127. Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö.
- Paajanen, P. 2001. Yrittäjyyskasvattaja. Ammattikorkeakoulun hallinnon ja kaupan alan opettajien näkemykset itsestään ja työstään yrittäjyyskasvattajana. Jyväskylän yliopisto, taloustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Business and Economics 25.

- Parsons, T. 1954. *Esseys in Sociological Theory*. Revised edition. Glencoe, Ill.: The Free Press.
- Pihkala J. 1998. Yrittäjyyskasvatus koulussa - näkökulmana Suomen ja Englannin koulujärjestelmien yrittäjyys Hankkeet sekä suomalaisten opiskelijoiden yrittäjäorientaatio. Jyväskylän yliopisto.
- Piore, M. J. & Sabel, C. F. 1984. *The Second Industrial Divide. Possibilities for Prosperity*. USA: Basic Books.
- Raivola, R. 1989. Opettajan ammatin historia: Opettajuus ja professionalismi. Tutkimusraportti A44. Tampereen yliopisto, Kasvatustieteen laitos.
- Rauhala, P. 2000. Opistoasteista ammattikorkeakouluun. s. 178-183. Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö.
- Remes, L. 2003. Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. Jyväskylä: Studies in Education, Psychology and Social Research No. 213.
- Ruohotie, P. 1996. Professional Growth and Development. Teoksessa: Leithwood, K., Chapman, J., Corson, D. Hallinger, P. Hart, A. Kluwer (toim.) *International Handbook of Educational Leadership and Administration*. Netherlands: Part. I. Academic publishers.
- Ruohotie, P. & Grimmet, P. 1996 (toim.). Professional Growth and Development. Direction, Delivery and Dilemmas. Saarijärvi: Tampereen yliopisto, Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus. Carrier Education Books.
- Ruohotie, P. 2000. Ammattikasvatuksen yliopistollinen opetus ja tutkimus. s. 282-287. Suomalaisen ammattikasvatuksen historia Saarijärvi: OKKA-säätiö.
- Römer-Paakkanen, T. 1999. Yrittäjyyttä ja yrittävyyttä korkeakouluihin. Teoksessa: Kyrö P., Nurmi, K. & Tikkanen (ed.) *Yrittäjyden askeleita yhteiskunnassa*. s. 132-147 Helsinki: Yliopistopaino.
- Schumpeter, J. 1996. *Capitalism, Socialism and democracy*. Introduction by Richard Swedberg. First published in 1943. London: Routledge.
- Scott M. G., Rosa P. & Klandt H. 1998. *Educating Entrepreneurs for Wealth Creation*. s. 11-15 teoksessa Scott Michale G., Rosa Peter & Klandt Heinz (toim) 1998: *Educating Entrepreneurs for Wealth Creation*. USA: Ashgate.
- Soininen, L. 2000. Yrittäjyyskasvatuksen juurilla – yrittäjyyskasvatuksen kriittinen analyysi ammatillisen peruskoulutuksen näkökulmasta.
- Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 2003. Tilastokeskus. Helsinki.
- Turner, B. S. (ed.) 1990. *Theories of Modernity and Postmodernity*. Theory, Culture and Society, London: SAGE Publications.
- Varis, T, Utsumi, T. & Klemm, W. (toim.) 2003. *Global Peace through the Global University System*, Tampereen yliopisto, Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Vesper K.H. & Gartner W. B. 1999. *University Entrepreneurship Programmes 1999*. Lloyed Greif Center for Entrepreneurial Studies. University of Southern California.